

Παιδική πασχαλιά – Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Τὸν υἱὸν τῆς τὸν καπετὰν Κομνιανὸν τὸν ἐπαντρολογοῦσεν ἤδη ἡ γρια-Κομνιανάκαινα, ἂν <καὶ> δὲν εἶχε χρονίσει ἀκόμη ἡ νύμφη τῆς, ἡ μακαρίτις. Τὰ δύο ὀρφανά, μία κόρη ὀκταέτις καὶ ἓν τετραετὲς παιδίον, ἐφόρου μαῦρα, κατὰμαυρα, ὅπου ἐστενοχώρου κ' ἐγλώμαιναν τὰ πτωχὰ κάτισχνα κορμάκια τῶν, καὶ ἦτον καημὸς καρδιάς νὰ τὰ βλέπη τις. Ἐνθύμιζαν τὸ δημῶδες δίστιχον:

Βαρύτερ' ἀπ' τὰ σίδερα εἶναι τὰ μαῦρα ροῦχα,
γιατὶ τὰ φόρεσα κ' ἐγὼ γιὰ μιὰν ἀγάπη πού 'χα.

Ἡ γραῖα ἔκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα τῶν Παθῶν, γογγύζουσα, ρέγγουσα, φωνάζουσα. Ἐβεβαίου ὅτι «ἀγγελιάστηκε», καὶ ἠτοιμάζετο ν' ἀποθάνη. Ἐπέβαλλεν εἰς τὴν Μόρφω, τὴν μικρὰν ἐγγονὴν τῆς, ἐργασίας ἀνωτέρας τῆς ἡλικίας τοῦ πτωχοῦ κορασίου. Αἶφνης, ἐν μέσῳ δύο γογγυσμῶν, ἔβαλλε μιὰν φωνήν, κ' ἔκραζεν ἀπὸ τῆς κλίνης πρὸς τὴν ἐκτὸς τοῦ ἰσογείου θαλάμου πηγαινοερχομένην καὶ ὑπηρετοῦσαν παιδίσκην.

— Μὴ χύνῃς στὴν αὐλὴ τὰ νερά, χίλιες φορὲς σ' τὸ εἶπα: στὸ νεροχῦτη!

Κ' ἐπανελάμβανε τοὺς ἀφορήτους στεναγμούς, ἐπιτείνουσα μάλιστα αὐτοὺς ὁσάκις τυχὸν πτωχὴ γειτόνισσα, μὴ τολμῶσα νὰ εἰσέλθῃ, ἤρχετο δειλῶς μέχρι τῆς θύρας καὶ ἠρώτα πῶς ἦτο ἡ ἀσθενής.

Βεβαίως ἡ γρια-Κομνιανάκαινα ἔπασχεν, ἀλλ' ἴσως ἐμεγαλοποιεῖ τὸ πρᾶγμα. Ἐκλαιε «τὰ νιάτα τῆς», ἔλεγεν ὅτι δὲν θὰ προφθάσῃ νὰ κάμῃ ἐφέτος Πάσχα. Ἡ γειτόνισσα ἡ Μηλιὰ ἐβεβαίου ὅτι ἡ γραῖα εἶχε καὶ «κομπόδεμα», ἀλλὰ ποῦ νὰ ἐμβάσῃ μέσα καμμίαν ἐκ τῶν γειτονισσῶν τῆς! Ἐλλεῖναι ἄλλης ἀσθενείας ἦτον ἱκανὴ ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν τῆς. Δὲν ἐβάστα ἡ ψυχὴ τῆς νὰ δώσῃ κάτι τι εἰς μιὰν πτωχὴν γυναῖκα διὰ νὰ τὴν «κοιτάξῃ», κ' ἐπέβαλλε βαρεῖαν ἀγγαρείαν εἰς τὴν Μόρφω, ὀκταετὴ παιδίσκη. Ἐνίστε παρελήρει ἀληθῶς. Εἶτα ἔβαλλεν ἀγρίαν κραυγὴν. Ἐκραζε τὴν παιδίσκη νὰ τὴν σκεπᾶσῃ μὲ τὸ σινδόνιον, ἀλλὰ χωρὶς αὐτὴ νὰ τὴν ἐγγίση κἂν, ἡ γερόντισσα ἔβαλλε τοιαύτην ὠρυγὴν, ὥστε ἡ μικρὰ κατετρόμαζε.

Ὁ καπετὰν Κομνιανὸς ἔλειπε μὲ τὸ γολετί, κ' ἐπεριμένετο νὰ ἔλθῃ. Εἶχε μαζί του, μὲ τὸ γολετί, καὶ τὸν πρωτότοκον υἱὸν του, τὸν Γεώργην, δωδεκαετὴ παῖδα. Τοῦτο ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς καημοὺς τῆς γραίας, ὅτι ἐμελλε ν' ἀποθάνῃ, ὡς ἔλεγε, χωρὶς νὰ ἐπανάδῃ τὸν υἱὸν τῆς, καὶ τὸν ἐγγονόν τῆς τὸν μέγαν, ὅστις ὁμοίαζε τόσον μὲ τὸν μακαρίτην τὸν πάππον του. Καὶ ποῖος νὰ τῆς σφαλῆσῃ τὰ μάτια; Αἱ ἀνεψιαὶ τῆς, ὑπανδρευμένα καὶ αἱ δύο, τῆς ἐβαστοῦσαν κακίαν διὰ κάτι κληρονομικὰς διαφορὰς, καὶ δὲν ἔσπασαν τὸ πόδι «οἱ λαχταρισμένες, οἱ ἀχρόνιαστες!» νὰ ἔλθουν νὰ τὴν ἰδοῦν. Οὕτω τῆς ἤρχετο καὶ αὐτῆς ν' ἀποθάνῃ εἰς τὸ πείσμα τῶν, ν' ἀποθάνῃ χωρὶς νὰ τῆς φιλήσωσι τὴν χεῖρα.

Ἰατρός, ποῦ νὰ εὐρεθῇ; Εἶχεν αὐτὴ νὰ πληρώνη; Αὐτὴ ὄφειλε νὰ κάμνῃ οἰκονομίαν διὰ τὰ ὀρφανά, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ φθεῖρῃ τὸ βίῳ τοῦ υἱοῦ τῆς εἰς γιαιτρικὰ καὶ δὲν ξέρω τί. Ψευτογιάτρισσες! Κάμε τὴ δουλειὰ σου! Ἐχουν ἐμπιστοσύνην τώρα αὐταὶ αἱ γυναῖκες; Ὁ κόσμος ἐχάλασε, τί τὰ θέλεις; Ἐμβαζε αὐτὴ μὲς στὸ βίῳ τῆς, μὲς στὰ καλά τῆς, ξένην γυναῖκα; Τῆς ἤρχετο νὰ ἐπαναλάβῃ πρὸς τὰς γειτονίσσας τὴν ἰδίαν

κραυγήν, δι' ἧς ἀπεδίωκε τὸ πάλαι παρείσακτον ὄρνιθα ἀπὸ τὸν ὄρνιθῶνά της. Ξού, ξένη!

Ὡς τόσον ἐπεθύμει νὰ ἦρχετο ὁ υἱὸς της διὰ νὰ τὸν νυμφεύσῃ, νὰ τοῦ δώσῃ καὶ τὴν εὐχὴν της. Σαράντα χρόνων ἄνθρωπος, κι ὁ κόσμος εἶναι πέλαγο, σὰν ἐκεῖνο πού ἀρμένιζε τώρα. Πῶς νὰ περάσῃ τὴ ζωὴν του χωρὶς νὰ ἔλθῃ εἰς δεῦτερον γάμον; Καὶ τὰ ὀρφανά, καὶ αὐτὰ θὰ εὕρισκαν μητέρα, μίαν καλὴν οἰκοκυρά, ἣτις ἀπὸ τώρα ἐπροσφέρετο μάλιστα νὰ ἔλθῃ νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν ἀσθενειάν της. Ἀλλ' ἡ γραῖα Κομνιανάκαινα, μὴ θέλουσα νὰ παραβῆ τὴν ἀρχὴν της, δὲν ἐδέχθη τὴν ἐκδούλευσιν.

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐκ τῶν δύο ὀρφανῶν, ἡ Μόρφω, ἣτις εἶχεν ἤδη αἴσθησιν, ἂν δὲν ἐπεθύμει ν' ἀποκτήσῃ μητέρα, ἐνθυμεῖτο κ' ἔλυπεῖτο τὴν μητέρα της. Ὁ Εὐαγγελινός, νήπιον τριετίζον ἐν καιρῷ τῆς συμφορᾶς, οὔτε ἤξευρε τίποτε οὔτε ἐνθυμεῖτο. Ἐκλαίει μόνον ὅταν ἡ μάμμη τὸν ἐβίαζε νὰ φορέσῃ τὸν κατάμαυρον σάκκον του. Ἡ Μόρφω, λευκὴ καὶ ὠχρὰ μὲ τὰ μαῦρα φουστανάκια της, καὶ μὲ τὸ μαῦρον μανδῆλιον τὸ σκεπάζον τὰ ξανθὰ της μαλλιά, ἦτο κατηφής, κ' ἐνθυμεῖτο τὸ περυσινὸν Πάσχα, ὅταν ἔζη ἡ μήτηρ της. Ἡ ἀτυχὴς γυνὴ εἶχεν ἀποθάνει ἀπὸ τὴν γένναν της, τὸ παρελθὸν θέρος, καὶ τὸ βρέφος μετ' αὐτῆς. Τώρα ἡ κορασις εἶχεν ἀντὶ τῆς καλῆς καὶ πονετικῆς μητρὸς τὴν μάμμη μὲ τὴν ἀφόρητον παραξενιά της, ἣτις, ἐνῶ ἐβεβαίον ὅτι ὅλα τῆς ἐπόνουν, κεφαλὴ, λαιμός, χεῖρες, πόδες, πλάται, κοιλία, μέση καὶ τὰ λοιπά, πνιγομένη δὲ ἀπὸ τὸν βῆχα καὶ γογγύζουσα δυνατὰ καὶ βάλλουσα κραυγὰς ἀγρίας, ἐφείδετο νὰ δώσῃ εἰς ἰατροὺς καὶ φάρμακα, αἴφνης ἠγειρέτο, ὑποβαστάζουσα τὴν κοιλίαν της, ἐξήρχετο μέχρι τῆς θύρας, ἔρριπτε βλέμμα εἰς τὸν ἐκτὸς κόσμον, κ' ἔλεγεν:

— Ἄχ! τί γλυκιὰ πού 'ν' ἡ ζωή!

* * *

Πέρυσι, ὦ! πέρυσι, τὴν Μεγάλην Πέμπτην πρωί, ἀφοῦ ἐγύρισαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου εἶχον μεταλάβει ὅλοι, ἡ καλὴ καὶ προκομμένη μήτηρ, καίτοι ἄγουσα ἤδη τὸν ἑβδομον μῆνα τῆς ἐγκυμοσύνης της, ἀνεσφουγγώθη καὶ ἤρχισε νὰ βάπτῃ ἐν τῇ χύτρα τὰ αὐγά, μὲ ριζάρι, κιννάβαρα καὶ ὄξος. Εἶτα ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς τὴν θύραν ἀνὰ ζεύγη τὰ παιδιά τῆς πολίχνης, μὲ τὸν ὑψηλὸν καλάμινον σταυρὸν στεφανωμένον μὲ ρόδα εὐώδη καὶ μὲ μήκωνας κατακοκκίνους, μὲ δενδρολίβανον καὶ μὲ ποικιλόχροα ἀγριολούλουδα, μὲ τὸν ἀποσπασθέντα ἀπὸ τ' Ὀχτωῆχι χάρτινον Ἐσταυρωμένον εἰς τὸ μέσον τοῦ σταυροῦ, καὶ μὲ ἐρυθρὸν μανδῆλιον κυματίζον, μέλποντα τὸ ἄσμα:

Βλέπεις ἐκεῖνο τὸ βουνὶ μὲ κόκκινη παντιέρα;
Ἐκεῖ σταυρῶσαν τὸ Χριστό, τὸν πάντων βασιλέα.

.....

Σύρε μητέρα μ', στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα,
κ' ἐμένα νὰ μὲ καρτερῆς τὸ Σάββατο τὸ βράδυ·
ὅταν σημαίνουν ἐκκλησιᾶς καὶ ψέλνουνε παπάδες,
τότες καὶ σύ, μαννούλα μου, νὰ 'χῃς χαρὲς μεγάλες.

Καὶ τί χαρὲς μεγάλες τῷ ὄντι, τί χαρὲς δι' ὅλα τὰ παιδιά! Καὶ ἡ καλὴ ἡ μήτηρ της προθυμότατα ἔδιδεν ἀνὰ δύο ἀρτιβαφῆ αὐγά εἰς ὅλα τὰ παιδιά· δύο αὐγά κόκκινα, καὶ

τί εὐτυχία! τί νίκη! ἐνῶ ἡ μάμμη ἐφώναζεν ὅτι ἀρκετὰ παιδιά ἦλθαν, καὶ ἀρκετὰ ἐτραγοῦδησαν, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάγουν καὶ ἄλλοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἡ μήτηρ ἤρχισε νὰ ζυμώνη, καὶ ἔπλασεν ἀρκετὲς κουλοῦρες μετ' αὐγῶν διὰ τὸν σύζυγον, ἐπιδημοῦντα τότε, διὰ τὴν πενθεράν της, δι' ἑαυτήν, διὰ τὰς κουμπάρες, ὡς καὶ μικρὲς «κοκῶνες» διὰ τὴν Μόρφω, διὰ τὸν Εὐαγγελινόν, διὰ τ' ἀναδεξίμια της καὶ διὰ τὰ πτωχὰ παιδιά τῆς γειτονιάς.

Κ' ἐπειδὴ ὁ μικρὸς Εὐαγγελινὸς ἔκλαιε, λέγων ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη ἡ κοκῶνα του, ἡ μήτηρ τοῦ ἔδιδεν ἄλλην νὰ ἐκλέξη, ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἡμέρωνεν οὔτε ἤθελε νὰ ταιριασθῆ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰς ἤθελεν ὅλας διὰ τὸν ἑαυτόν του. Καὶ τότε ἡ μήτηρ τὸν ἐπαρηγόρει λέγουσα ὅτι «τὸ Σάββατο τὸ βράδυ θὰ ῥθῆ ἡ κουρούνα (κρά, κρά!), νὰ φέρη τὸ τυρί καὶ τὸ κρέας (τσί, τσί!), καὶ τότε νὰ ἰδῆς χαρὲς ὁ Βαγγελινός, σὰν ἀκούσῃ κρά, κρά! τὴν κουρούνα νὰ χτυπᾷ τὸ παραθύρι. Πάρε Βαγγελινὲ τὸ τυρί, πάρε καὶ τὸ τσί-τσί, νὰ φᾶτε!» Καὶ ὁ μικρὸς ἐψέλλιζε καὶ αὐτὸς, «θὰ ῥθῆ κουρούνα νὰ φέῃ τοῦ τσί-τσί», καὶ συνάπτων τὰς χεῖρας, δακτύλους μεταξὺ δακτύλων, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς μητρός, ἐμιμεῖτο τὴν εἰρεσίαν τῶν πτερῶν τῆς κουρούνας, τὸ δὲ παιδίον τῆς γειτόνισσας τῆς Μηλιάς, ἐξαιετὲς, ἀνιπτον, ρακένδυτον, ὀκλάζον εἰς μίαν γωνίαν, κρατοῦν τὴν κοκῶνα του, τὴν ὁποίαν ἐσκέπτετο ἂν δὲν ἦτο καλὸν νὰ τὴν φάγῃ τώρα πού εἶναι ζεστή, διεμαρτύρετο γρυλλίζον καὶ λέγον: «Ναί! θὰ ῥθῆ ἡ κουρούνα! ἀμ' δὲ θὰ ῥθῆ!»

Καὶ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἡ μήτηρ ὠδήγησε τὰ δύο παιδιά εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου, ἀφοῦ ἔκαμαν τρεῖς γονυκλισίας πρὸ τοῦ ἀνθοστεφοῦς κουβουκλίου, ἠσπᾶσθησαν τὸν μυρόπνουν Ἐπιτάφιον, τὸ ἀργυρόχρυσον Εὐαγγέλιον μετ' ἀγγελούδια, καὶ τὸν Σταυρὸν μετ' ἀνθρωπάκια καὶ τὶς Παναγίτσες (τί χαρά, τί δόξα!), καὶ εἶτα ἐπέρασαν τρεῖς ὑπὸ τὸν ὑψηλόν, μεγαλοπρεπῆ Ἐπιτάφιον, ὁ δ' Εὐαγγελινὸς (ὅλα τὰ ἐνθυμεῖτο ἡ μικρὰ Μόρφω) ἀνέτρεψεν ἐξ ἀπροσεξίας πῆλινον ἀμφορέα μετ' ὕδωρ, ἐξ ἐκείνων οὓς θέτουσιν ὑπὸ τὸν Ἐπιτάφιον πρὸς ἀγιασμόν, διὰ νὰ μεταχειρισθῶσι τὸ ὕδωρ εἰς τὸ καματηρό, ἦτοι τοὺς μεταξοσκώληκας, καὶ εἰς ἄλλας χρεῖας, αἱ νεώτεροι μυροφόροι, γυναῖκες διακαῶς ποθοῦσαι «νὰ ξενοχτίσουν τὸν Χριστὸν» μένουσαι ἄγρυπνοι ἐν τῷ ναῷ πέραν τοῦ μεσονυκτίου, διότι ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου ψάλλεται ἐκεῖ τὸ Μέγα Σάββατον, περὶ ὄρθρον βαθύν. Ὁ ἀμφορεὺς πεσὼν ἐθραύσθη, ἡ δὲ γυνὴ ἦς ἦτο κτήμα ὠργίσθη, καὶ εἶπεν ὅτι τὸ ἔχει «σὲ κακὸ της». Τότε ἡ μήτηρ τοῦ Εὐαγγελينوῦ, ἀφοῦ ἐπέπληξεν αὐστηρῶς τὸ παιδίον, πειραχθεῖσα εἶπεν ὅτι «ἂν εἶναι κακό, ἄς εἶναι γιὰ μένα!» Καὶ τὴν πτωχὴν δὲν τὴν ἤρε ὁ χρόνος!

Τὸ Μέγα Σάββατον δέ, μικρὸν μετὰ τὰ μεσάνυκτα, ἡ μήτηρ ἐξύπνισε τὸν Εὐαγγελινὸν καὶ τὴν Μόρφω, κ' ἐνῶ ἐσήμαιναν διὰ μακρῶν οἱ κώδωνες, ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἐψάλη τὸ «ὦ γλυκύ μου ἔαρ» καὶ ἄλλα ἀκόμη παθητικὰ ἄσματα. Εἶτα οἱ πιστοὶ ὅλοι μετ' ἀνημμένας λαμπάδας ἐξῆλθον εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὑπὸ τὸ ἀμαυρωθὲν φέγγος τῆς φθινοῦσης σελήνης, ἐνῶ ἡ αὐγὴ ἔλαμπεν ἤδη ροδίνη καὶ ξανθή, προπέμποντες τὸν Ἐπιτάφιον ἀγλαόφωτον μετ' αἰσῶν λαμπάδων. Καὶ ἡ αὐρα πρᾶξις ἐκίνοι ἡρέμα τοὺς πυρσοὺς, χωρὶς νὰ τοὺς σβήνῃ, καὶ ἡ ἀνοιξίς ἔπεμπε τὰ ἐκλεκτότερα ἀρώματά της εἰς τὸν Παθόντα καὶ Ταφέντα, ὡς νὰ συνέψαλλε καὶ αὐτή, «ὦ γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον!» καὶ ἡ θάλασσα φλοισβίζουσα καὶ μορμύρουσα παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐπανελάμβανεν, «οἶμοι γλυκύτατε Ἰησοῦ!» Τὰ δὲ παιδιά προπορευόμενα τῆς πομπῆς, μεγαλοφώνως ἔκραζον: Κύριε ἐλέησον! Κύριε ἐλέησον! Ὁ Εὐαγγελινὸς ἐψέλλιζε μετὰ τῶν ἄλλων: Κύριε ἔησον! Κύριε ἔησον!

Καὶ ὕστερον, ὅταν ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, διαλύων τὴν ἀπαραίτητον ὀμίχλην τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, (ἥτις καθιστᾷ μελαψὴν μιγάδα τὴν ἡμέραν καὶ παμμέλαιναν ἀράβισσαν τὴν νύκτα), ὁ Εὐαγγελινὸς ἐξύπνησεν ἀπὸ τὰ βελάσματα τοῦ ἀρνίου, τὸ ὁποῖον ἠτοιμάζετο νὰ σφάξῃ διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ καπετὰν Κομνιανοῦ ὁ γείτονας Νικόλας, ὁ σύζυγος τῆς Μηλιᾶς. Ὁ Εὐαγγελινὸς καὶ ἡ Μόρφω ἐξῆλθον εἰς τὸ προαύλιον. Τί ὠραῖον, τί ἡμερον, τί λευκόμαλλον ποῦ ἦτο τὸ ἀρνί! Καὶ πῶς ἐβέλαζε (μπέ! μπέ!) τὸ καημένο. Ἐν τούτοις δὲν ἐφαίνετο πολὺ δυσσαρεστημένον, διότι ἔμελλε νὰ σφαγῇ. Καὶ ἄλλος Ἀμνὸς ἄμωμος, Ἀμνὸς αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλος ἀτίμητος Ἀμνὸς ἐσφάγη...

Τὴν ἐσπέραν ἔφερον οἴκαδε ὁ πατὴρ τὰς πασχαλινὰς λαμπάδας, ὠραίας, λεπτάς, περιτέχνους. Τί χαρά! τί θρίαμβος! φαντασθῆτε ὠραίας μικρὰς λαμπάδας, μὲ ἄνθη τεχνητά, μὲ χρυσόχαρτα. Ὁ Εὐαγγελινὸς ἠθέλε νὰ πάρῃ τὴν τῆς ἀδελφῆς του, λέγων, ὅτι ἐκείνη εἶναι μεγαλύτερα. Ἡ μήτηρ τοῦ τὴν ἔδωκεν, ἀλλ' ὁ μικρὸς τὴν ἔσπασε, ἐκεῖ ποῦ ἔπαιζε μὲ αὐτήν, ἔσπασε καὶ τὴν ἰδικήν του, καὶ ὕστερον ἔβαλε τὰ κλάματα. Ὁ πατὴρ τοῦ ἠγόρασεν ἄλλην, ἀφοῦ τὸν ὑπεχρέωσε νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι δὲν θὰ τὴν πιάσῃ εἰς τὴν χεῖρα, ἕως τὰ μεσάνυκτα, ὅταν θὰ ὑπάγουν εἰς τὴν Ἀνάστασιν. Ὁ μικρὸς ἀπεκοιμήθη κλαίων καὶ χαίρων.

Μετὰ τὰ μεσάνυκτα, ἀφοῦ ἐγένετο ἡ Ἀνάστασις, καὶ ἤστραψεν ὁ ναὸς ὅλος, ἤστραψε καὶ ἡ πλατεῖα ἀπὸ τὸ φῶς τῶν κηρίων, τὰ παιδιά ἤρχισαν νὰ καίουν μετὰ κρότου σπύρτα καὶ μικρὰ πυροκρόταλα ἔξω εἰς τὸ πρόναον, καὶ τινες παῖδες δεκαετῆς ἐπυροβόλουν μὲ μικρὰ πιστόλια, ἄλλοι ἔρριπτον ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ ἐδάφους τὰ βαρέα καρφία μὲ τὰ καψύλια καταπτοοῦντες καὶ σκανδαλίζοντες τὰς πτωχὰς γραίας, αἵτινες, μεθ' ὅλον τὸν διωγμὸν ὃν ἐκίνουν κατ' αὐτῶν τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα κατ' ἔτος οἱ ἐπίτροποι, ἀξιοῦντες νὰ περιορίσωσιν αὐτὰς εἰς τὸν γυναικωνίτην, οὐχ ἦττον ἐπέμενον καὶ παρεισέδδον ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἀριστερά, εἰς τὴν μίαν κόγχην. Εἷς δ' ἐπίτροπος τῆς ἐπάνω ἐνορίας, ἄνθρωπος προοδευτικὸς, βλέπων ὅτι ὅλοι οἱ ἐθέλονται ψάλλαι, νεανίαί εἰκοσαετῆς, ἐφοίτων κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν κάτω ἐκκλησίαν, εἰς δὲ τὴν ἐπάνω ἠναγκάζοντο νὰ ψάλλωσιν οἱ ἱερεῖς, τί ἐσοφίσθη; Πιάνει καὶ ἀποσπᾷ ἀπὸ τὸν γυναικωνίτην τὰ καφάσια, τὰ δικτυωτά, δι' ὧν ἐφράττοντο τέως αἱ γυναικεῖαι μορφαὶ ἀπὸ τῆς ὄψεως τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἀφήνει τὸν γυναικωνίτην ἄφρακτον. Τότε διὰ μιᾶς ὅλοι οἱ εὐλαβεῖς καὶ μουσόληπτοι νεανίσκοι ἀφήκαν τὴν κάτω ἐκκλησίαν ἔρημον ψαλτῶν κ' ἔτρεξαν ὅλοι εἰς τὴν ἐπάνω.

Εἶτα τὰ μικρὰ παιδιά καὶ τινες παιδίσκαι τετραετῆς, μὲ τὰς κομψὰς ποικιλτὰς λαμπάδας, ἐτάχθησαν ἀνὰ τὸν χορὸν, περὶ τὰ δύο ἀναλόγια, καὶ παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον, καὶ ἤρχισαν νὰ θορυβῶσι, νὰ παίζωσι, νὰ στάζωσιν εἰς τοὺς λαιμοὺς ἀλλήλων, καὶ νὰ τσουγκρίζωσι τὰ αὐγά των. Καὶ ἓν παιδίον ἐξαετῆς, πονηρότερον τῶν ἄλλων (ἦτο ὁ υἱὸς τῆς Μηλιᾶς τῆς γειτόνισσας) εἶχε πλαστὸν αὐγὸν εἰς τὸν κόλπον του, πωρώδη λίθον στρογγυλευμένον κοκκινοβαφῆ, καὶ δι' αὐτοῦ ἔσπαζε τὰ αὐγά ὅλων τῶν παιδιῶν, καὶ τὰ ἔπαιρνε, κατὰ τὴν συμφωνίαν, καὶ τὰ ἔτρωγε.

Μία παιδίσκη καὶ εἷς παῖς, πενταετῆς, ἤρχισαν νὰ φιλονικῶσι περὶ τοῦ τίνος ἡ λαμπάδα ἦτο εὐμορφότερα.

—Ὅχι, ἡ δική μου ἡ λαμπάδα εἶναι καλύτερη.

—Ὅχι, ἡ δική μου.

— Έμένα ὁ πατέρας μ' τὴν ἐδιάλεξε, κ' εἶναι πλιὸ καλή.

— Έμένα ἢ μάνα μ' τὴν ἐστόλισε μοναχὴ της.

— Καὶ ξέρει νὰ κάμη λαμπάδες ἢ μάνα σ' ;

— Ὅχι, δὲ ξέρει; Σὰν τὴ δική σ' !

— Τέτοια παλιολαμπάδα!

— Ναί, παλιολαμπάδα;... νά!...

— Νά κ' ἐσύ!

— Νά κι ἄλλη μιά!

Καὶ ἤρχισαν νὰ τύπτουν ἀλύπητα τὰς κεφαλὰς ἀλλήλων μὲ τὰς λαμπάδας των, ἕωσοῦ ἔβαλαν τὰ κλάματα καὶ οἱ δύο.

Τὸ ἀπόγευμα πάλιν, ἀφοῦ ἐψάλη ἡ Β' Ἀνάστασις κ' ἔγινεν ἡ Ἀγάπη, ἐξῆλθαν ὅλοι εἰς τὴν πλατεῖαν κ' ἐθεῶντο τὴν πυρπόλησιν τοῦ Ἑβραίου. Τί ἄσχημος καὶ τί εὐμορφοκαμωμένος ποῦ ἦτον ὁ Ἑβραῖος! Εἶχε μίαν χύτραν ὡς κεφαλὴν, εἶχε καὶ λινάρι ὡς γένειον. Ἔφερε καὶ ζευγὸς γυαλιὰ (ἢ Μόρφω τὰ ἐνθυμεῖτο ὅλα), ὅμοια μ' ἐκεῖνα ποῦ φορεῖ ἡ γραῖα μάμμη ὅταν ράπτῃ ἢ ἐμβαλῶνῃ τὰ παλαιὰ ροῦχά της. Εἶχε κ' ἓνα σακκούλι ἢ πουγγὶ κρεμασμένον εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν του. Ἐφόρει μακριά, μακριὰ φορέματα, παρδαλά, ραβδωτά! Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐκρέμασαν ὑψηλὰ ὑψηλά, ἕως ἐπτὰ ὀργυιᾶς ἐπάνω, ἤρχισαν οἱ ἄνδρες νὰ τὸν ματιάζουν*, νὰ τὸν τουφεκίζουν ὅλοι, ἕωσότου τὸν ἔκαυσαν.

Καὶ ὕστερον ἡ μήτηρ ἔστρωσε τὴν τράπεζαν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ παρέθεσε τὰ αὐτὰ τὰ κόκκινα, τὸ τυρί, ποῦ εἶχε φέρει ἡ κουρούνα, καὶ τὸ ἄρνι τὸ ψημένο, καὶ τὰ παιδιὰ ἐκάθισαν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἤρχισαν νὰ τσουγκρίζουν τὰ αὐτὰ των. Τί χαρά! τί ἀγαλλίασις!

Ἐφέτος, δηλαδὴ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τῆς δυστυχίας διὰ τὰ δύο ὀρφανὰ, δὲν ἦτο πλέον ἐκεῖ οὔτε ὁ πατὴρ των, ὅστις ἔλειπεν, οὔτε ἡ μήτηρ των, ἥτις ἐπῆγε μακρύτερα ἀκόμη. Ἐντὶ τῶν δύο ἦτο ἡ γηραιὰ μάμμη, ρογχάζουσα ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ γογγύζουσα. Ἐντὶ τῶν κοκκίνων αὐγῶν, ἦσαν αἱ φλέγουσαι ἐκ τοῦ πυρετοῦ παρειαί της. Ἐντὶ τῶν ἐπιχρῦσων λαμπάδων, ἦσαν οἱ δύο τρεμοσβήνοντες καὶ βλοσυροὶ ὀφθαλμοὶ της. Ἐντὶ τῆς ἀθῶας χαρᾶς, ἐντὶ τῆς ἀφάτου εὐτυχίας τοῦ παιδικοῦ Πάσχα, ἦτο ἡ λύπη ἢ βαρεῖα, ἢ ἀνεπανόρθωτος συμφορὰ.

Εὐτυχῶς ἡ γρια-Κομνιανάκαινα δὲν ἀπέθανε, καὶ ὁ υἱὸς της ἔφθασεν ἀπόπασχα μὲ τὸ γολετί, καὶ ἤρχισε νὰ καλλωπίζεται καὶ νὰ στρίβῃ τὸν μύστακα ἀποβλέπων εἰς δεῦτερον γάμον. Ἀλλὰ, διὰ τὰ δύο παιδιὰ, τάχα θὰ ἐπανήρχετο πάλιν ἡ χαρὰ ἐκεῖνη, θ' ἀνέτελλεν ἐκ νέου γλυκεῖα ἢ **παιδικὴ Πασχαλιά**; Διὰ τὸν Εὐαγγελινὸν ἴσως, διὰ τὴν Μόρφω ὅμως ποτέ. Αὕτη ἠσθάνετο τὴν ἀπουσίαν τῆς μητρὸς της καὶ ἤξευρεν ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ τὴν ἐπανίδῃ πλέον ἐπὶ τῆς γῆς.

Γλυκεῖα Πασχαλιά, ἡ μήτηρ τῆς χαρᾶς! Γλυκεῖα μήτηρ, τῆς Πασχαλιᾶς ἡ ἐνσάρκωσις!

Ἄλλ' ὁ Χριστὸς ὑπεσχέθη νὰ πῆ μὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς του καινὸν τὸ γέννημα τῆς ἀμπέλου ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς Του, καὶ οἱ ὕμνωδοὶ ἔγαλλον: «ὦ Πάσχα τὸ μέγα καὶ ἱερώτατον, Χριστέ! δίδου ἡμῖν ἐκτυπώτερον σοῦ μετασχεῖν, ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας Σου!»